

De West-Brabantse economie in 2006

Onder de loep

**ENQUÊTE REGIONALE
BEDRIJFSONTWIKKELING
(ERBO)**

**KAMER VAN KOOPHANDEL
WEST-BRABANT**

West-Brabantse economie draait in 2006 op volle toeren

Hoe hebben bedrijven in West-Brabant het er in 2006 vanaf gebracht?

De Nederlandse economie zit in 2006 duidelijk in de lift. Het Centraal Plan Bureau verwacht voor 2006 een economische groei van 3,25%, een ruime verdubbeling ten opzichte van 2005. De economische groei kent een brede basis. De particuliere consumptie neemt toe door herstel van de koopkracht en groei van de werkgelegenheid, terwijl ook de uitvoer en de investeringen aanzienlijk stijgen. Ook de West-Brabantse economie heeft in 2006 de wind in de rug.

Stuwende kracht achter de groei is de export, maar ook de binnenlandse afzet ligt op een duidelijk hoger niveau. Gunstig is dat de werkgelegenheid, na een aantal magere jaren, weer een opgaande lijn laat zien. Dit blijkt uit de Enquête Regionale Bedrijfsontwikkeling (ERBO), die jaarlijks door de Kamer van Koophandel wordt uitgevoerd. De enquête levert informatie op over de ontwikkeling van omzet, export, investeringen, werkgelegenheid, winst en rendementspositie en over de verwachtingen die ondernemers voor het komende jaar hebben. De ERBO vormt een betrouwbare graadmeter van de economische gezondheid van het regionale bedrijfsleven. In West-Brabant namen bijna 1.960 bedrijven deel aan het onderzoek.

In de voorliggende brochure wordt de economische stand van zaken beschreven van het Kamergebied West-Brabant als geheel en van een aantal sectoren en bedrijfstakken in het bijzonder. De resultaten worden vergeleken met de Nederlandse cijfers en de uitkomsten van 2005.

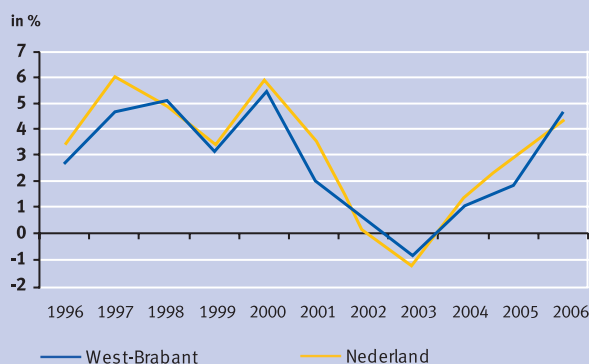
Forse groei omzet

Het West-Brabantse bedrijfsleven ziet de nominale omzet (in euro's) in 2006 met 4,4% toenemen, een duidelijke verbetering ten opzichte van 2005 (+2,9%). Ondanks het goede resultaat blijft West-Brabant een fractie achter bij de landelijke ontwikkeling (+4,6%). Gecorrigeerd voor de prijsontwikkeling komt de omzetgroei uit op 3,5%. Ruim 34% van de bedrijven meldt een toename van de omzet, 11% een afname. Het omzetresultaat wordt breed gedragen. De kleine/middelgrote bedrijven (tot 50 werkzame personen) zijn goed voor een groei van 4,2%, de grote bedrijven komen uit op +4,6%.

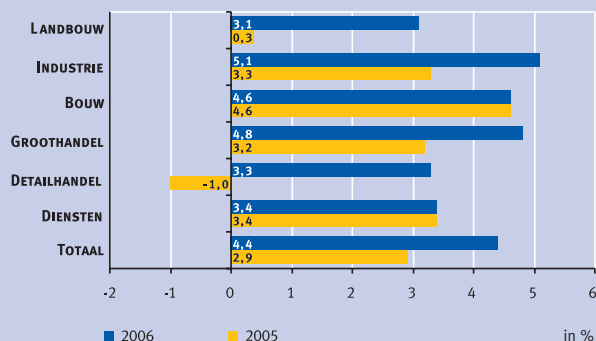
De industrie scoort met een omzetgroei van 5,1% het hoogst, gevolgd door de groothandel (+4,8%) en de bouw (+4,6%). De landbouw (+3,1%), detailhandel (+3,3%) en de dienstensector (+3,4%) blijven iets achter bij het regionale gemiddelde. Vergeleken met het landelijke resultaat presteren de landbouw, de detailhandel en de bouw in West-Brabant bovengemiddeld, de industrie zit op hetzelfde niveau, de groothandel en vooral de dienstensector blijven achter.

Indien op brancheniveau wordt ingezoomd, blijkt dat binnen de industrie vooral de voedings- en genotmiddelenindustrie (+7,7%) en de 'overige industrie' (+6,1%) hoge ogen gooien. De chemie (+4,0%), de metaalindustrie (+4,5%) en de bouwmaterialenindustrie (+4,2%) doen het eveneens goed, de textiel- en lederindustrie (+3,0%) en de

Figuur 1 Jaarlijkse omzetgroei (nominaal) in West-Brabant en Nederland (1996-2006)

Figuur 2 Jaarlijkse (nominale) omzetgroei in West-Brabant naar sector in 2005 en 2006

papierindustrie (+1,5%) doen het rustiger aan. Binnen de detailhandel doet 'non-food' (+3,5%) het beter dan 'food' (+2,3%). Beide branches zaten in 2005 nog in de min.

De makelaardij (+5,8%) is de snelste groeier binnen de dienstensector. Ook de zakelijke diensten (+4,4%), en dan vooral de automatiseringsdiensten, doen het goed. De horeca (+2,5%), vervoer (+2,8%) en de 'overige diensten' (+1,8%) moeten zich met minder tevreden stellen.

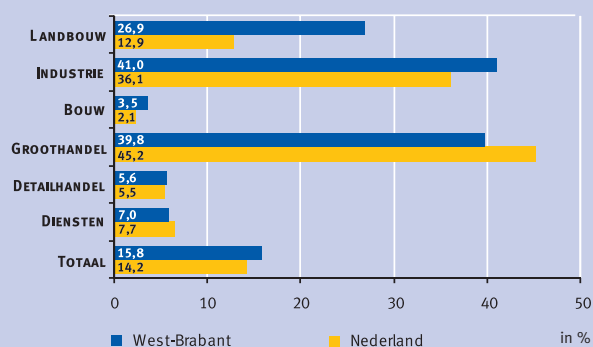
West-Brabant profiteert van aantrekkende wereldeconomie

Stuwende kracht achter het goede omzetresultaat in West-Brabant is de export. Na een (nominale) exportgroei van 3,8% in 2005, staat er in 2006 een score van +6,2% op de teller. Ook hier een kleine achterstand ten opzichte van de landelijke score (+6,4%). Meer dan de helft (52%) van de exporterende bedrijven meldt een toename van het exportresultaat, 23% een daling. Aangezien de stijging van de (export)prijzen (+0,7%) in 2006 beperkt is gebleven, is er ook in reële termen sprake van een forse groei (+5,5%). Opvallend is dat de kleinere bedrijven (+7,8%) een voorsprong hebben op de grotere bedrijven (+5,3%). Dit is ook landelijk het geval.

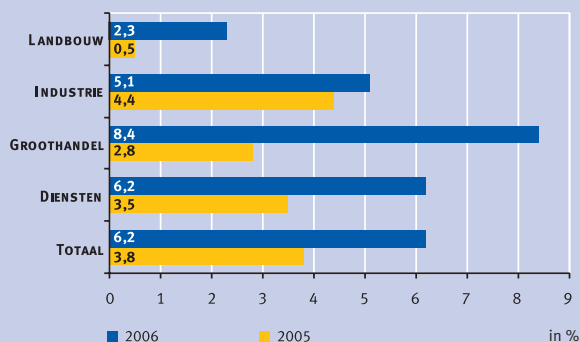
Vooral de groothandel (+8,4%) en de dienstensector (+6,2%) doen goede zaken in het buitenland. De grootste exporteur, de industrie, realiseert een groei van 5,6%. De landbouw (+2,3%) komt duidelijk lager uit. Wanneer wordt gekeken naar de reële export dan schrijft de landbouw zelfs rode cijfers (-0,7%). Binnen de industrie zijn de 'overige industrie' (+12,0%) en de voedings- en genotmiddelenindustrie (+7,7%) koplopers. De prestaties van de textiel/lederindustrie (+1,0%) en de bouwmaterialenindustrie (-0,1%) stellen teleur.

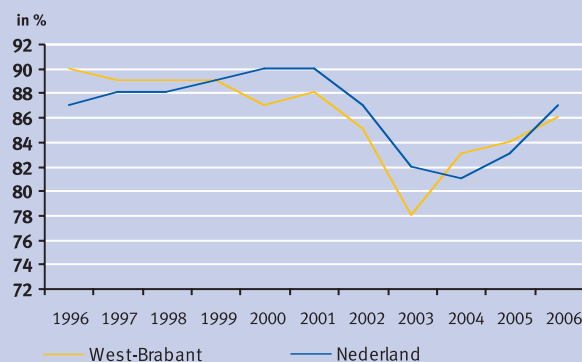
Figuur 4 Aandeel exporterende bedrijven in West-Brabant en Nederland (2006)

Figuur 3 Jaarlijkse (nominale) exportgroei in West-Brabant naar sector in 2005 en 2006

Figuur 5 Aandeel winstgevende bedrijven in West-Brabant en Nederland (1996-2006)

In West-Brabant exporteert 16% van alle bedrijven (landelijk 14%). De export is goed voor 21% van de totale omzet (landelijk 20%). De internationale oriëntatie verschilt sterk naar bedrijfs grootte. Van de kleinere bedrijven exporteert 15%, van de grotere bedrijven 47%. Ook naar sector zijn de verschillen evident. De industrie is het meest internationaal georiënteerd. Zo'n 41% van de industriële bedrijven exporteert, goed voor 43% van de totale omzet. Ook de groothandel is met 40% sterk op het buitenland gericht. Het gewicht van de export in de totale omzet (19%) is wel een stuk lager dan bij de industrie. De bouw, detailhandel en dienstensector exporteren slechts in beperkte mate.

Winstgevendheid verbeterd

Onder invloed van de goede omzetresultaten zijn ook de financiële resultaten verbeterd. Bijna 86% van de ondernemers in West-Brabant sluit het boekjaar positief af. Dit is een kleine verbetering ten opzichte van 2005 toen 84%

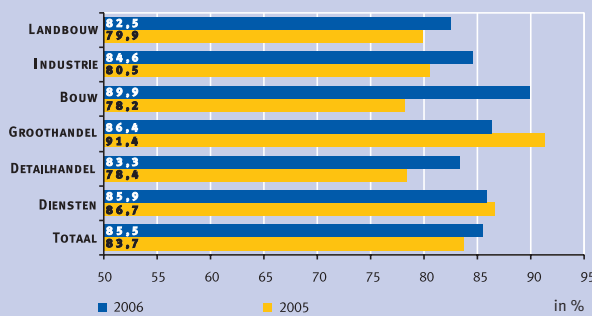
winstgevend was. Deze resultaatverbetering is te danken aan de kleinere bedrijven. Zij hebben hun financiële positie ten opzichte van het voorgaande jaar kunnen verbeteren, van 84% in 2005 naar 86% in 2006. Bij de grotere bedrijven is de winstgevendheid onveranderd gebleven op 87%. De winstgevendheid ligt in West-Brabant één procentpunt onder het landelijke percentage.

De bouwsector scoort met 90% winstgevendende bedrijven het hoogste. De groothandel en de dienstensector volgen met beide 86%. De industrie is goed voor 85% en de detailhandel en landbouw (beide 83%) komen als laatste uit de bus. Wanneer de resultaten worden vergeleken met die van 2005 valt op dat vooral de bouw een flinke sprong omhoog heeft gemaakt (2005: 78%). Ook de landbouw, industrie en detailhandel hebben hun resultaat verbeterd. De groothandel en dienstensector doen een stapje terug.

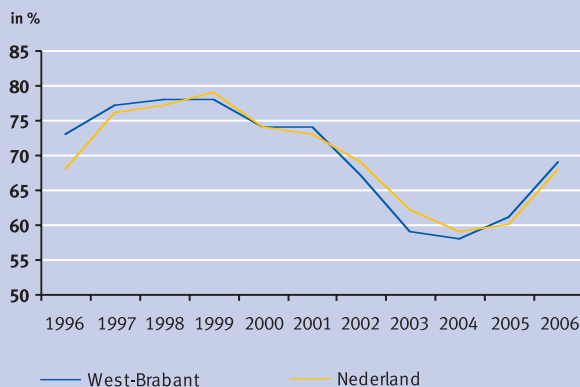
Van alle ondernemingen in West-Brabant meldt 39% een verbetering van de bedrijfsresultaten (landelijk: 44%), 15% een verslechtering (landelijk: 14%). In 2005 werden nog percentages van respectievelijk 31% en 25% gerapporteerd. Van de grotere bedrijven verwacht 56% een toename van het bedrijfsresultaat in 2006, bij de kleinere bedrijven is dat 38%.

De goede bedrijfsresultaten hebben geleid tot een duidelijke verbetering van de rendementspositie. In 2005 beoordeelde nog geen 61% van de bedrijven het behaalde rendement als 'voldoende', in 2006 is dat 69%. Daarmee hebben de West-Brabantse bedrijven een klein streepje voor op hun landelijke collega's (68%). Ondanks de opgaande lijn is de rendementsbeoordeling vergeleken met eind jaren negentig nog altijd aan de lage kant. De kleinere bedrijven (69%) en de grotere bedrijven (68%) ontlopen elkaar niet veel.

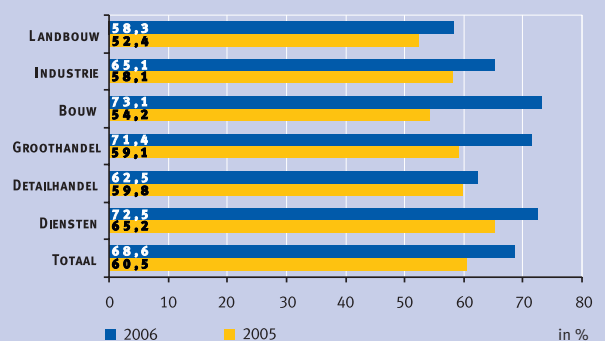
Figuur 6 Aandeel winstgevendende bedrijven in West-Brabant naar sector (2005 en 2006)

Figuur 7 Aandeel bedrijven met 'voldoende' rendement in West-Brabant en Nederland (1996-2006)

Figuur 8 Aandeel bedrijven met 'voldoende' rendement in West-Brabant naar sector

De bouwsector en de dienstensector (beide 73%) zijn het meest te spreken over het behaalde rendement. Ook de groothandel (73%) scoort bovengemiddeld. De industrie (65%), de detailhandel (63%) en vooral de landbouw (58%) zijn minder enthousiast. Binnen een sector kan de rendementsbeoordeling sterk uiteenlopen. In de industrie hebben bijvoorbeeld de papierindustrie en de voedings- en genotmiddelenindustrie (beide 73%) een goede rendementspositie, de scores van de metaalindustrie (62%), de bouwmaterialenindustrie (60%) en de 'overige industrie' (59%) zijn minder fraai.

Investerings trekken aan

In 2006 meldt 40% van de bedrijven een toename van de investeringen, tegen 24% met een daling. In totaal investeert 60% van de bedrijven, tegen 57% in 2005. Ondanks de stijgende lijn blijft West-Brabant duidelijk achter bij het landelijke gemiddelde (66%). Ook is het gat ten opzichte van 2001, toen bijna 70% van de bedrijven investeerde, aanzienlijk. Bijna traditioneel is het verschil tussen het grootbedrijf en kleinbedrijf groot (87% versus 59%).

Net als in 2005 is het aandeel investerende bedrijven het hoogste in de landbouw. In deze sector heeft in 2006 bijna 74% van de ondernemers in de buidel getast. De industrie en groothandel volgen met respectievelijk 67% en 65%. De dienstensector (60%), de bouw (56%) en vooral de detailhandel 51% zijn terughoudender geweest. In alle sectoren, met uitzondering van de bouw en groothandel, nam de investeringsbereidheid toe. Binnen de detailhandel wordt vooral door de foodsector (40%) weinig geïnvesteerd. Binnen de dienstensector houden vooral de horeca (44%) en de makelaardij (45%) de hand op de knip.

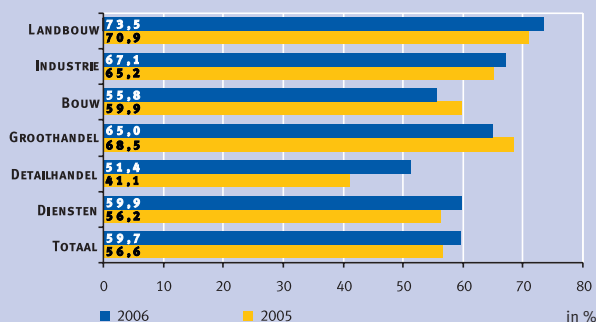
Banenmachine komt weer op gang

Na jaren van krimp en stagnatie begint de West-Brabantse banenmotor weer voorzichtig op gang te komen.

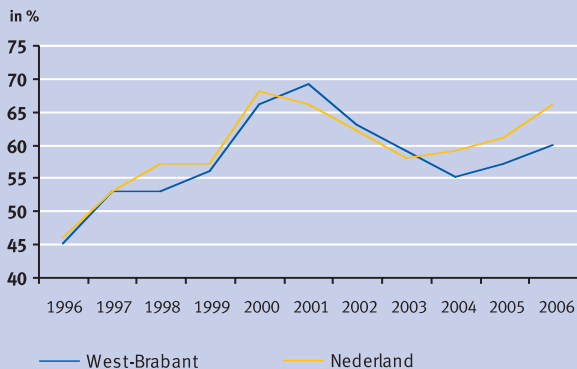
Het aantal banen groeit in 2006 met 1,5%, tegen +0,2% in 2005. Landelijk groeit de werkgelegenheid zelfs met 2,2%. In totaal meldt 16% van de West-Brabantse bedrijven een groei van het personeelsbestand, tegen 12% met een krimp. Positief is dat ook het grootbedrijf (+1,0%) weer extra personeel heeft aangetrokken. In 2005 was hier nog sprake van een krimp (-1,2%). Het kleinbedrijf versnelt de groei van +0,9% in 2005 naar +1,8% in 2006.

Opmerkelijk is dat de landbouw, met een banengroei van maar liefst 6,2%, de hoogste groei laat zien. Kanttekening is wel dat dit cijfer een te rooskleurig beeld, aangezien maar een beperkt deel van landbouw in de steekproef van de ERBO wordt meegenomen. De gegevens hebben vooral betrekking op de meer dienstverlenende landbouw (zoals hoveniersbedrijven en boomteelt). De 'reguliere' landbouw (zoals akkerbouw en veeteelt), waarvan bekend is dat de werkgelegenheid sterk onder druk staat, valt buiten het bestek van de ERBO.

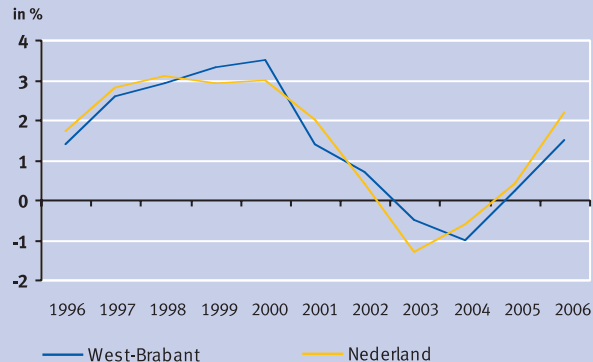
Figuur 10 Aandeel investerende bedrijven in West-Brabant naar sector in 2005 en 2006

Figuur 9 Aandeel investerende bedrijven in West-Brabant en Nederland in de periode 1996-2006

Figuur 11 Jaarlijkse werkgelegenheidsgroei in West-Brabant en Nederland in de periode 1996-2006

De dienstensector komt uit op een werkgelegenheidsgroei van 2,2%, de bouw is goed voor +1,7%. Gunstig is ook om te melden dat de industrie, na jaren van forse krimp, weer een klein plusje laat zien (+1,0%). De groothandel (+0,9%) en vooral de detailhandel (+0,1%) blijven achter. In de detailhandel food is zelfs sprake van een daling (-1,8%). Het groeiverschil tussen West-Brabant en Nederland kan vooral worden verklaard door de minder sterke groei van de West-Brabantse dienstensector en groothandel. De dienstensector groeit in heel Nederland met 4,1% (West-Brabant: +2,2%), de groothandel met 2,2% (West-Brabant: +0,9%).

Personeelsmutaties als gevolg van bijvoorbeeld nieuw opgerichte dan wel opgeheven bedrijven zijn niet in de cijfers verwerkt, omdat deze bedrijven buiten het steekproefkader van het ERBO-onderzoek vallen.

Verwachtingen 2007 hooggespannen

Het West-Brabantse bedrijfsleven verwacht de goede resultaten van 2006 naar volgend jaar door te kunnen trekken. Het ondernemersvertrouwen voor 2007 (saldo van positieve en negatieve verwachtingen met betrekking tot de omzet, export, investeringen en werkgelegenheid) bereikt een recordhoogte van 88 punten. Ter vergelijking, voor 2006 kwam het vertrouwen niet verder dan 50 punten. Overigens blijft het ondernemersvertrouwen in West-Brabant wel iets achter bij de landelijke score (97 punten). Vooral de grotere bedrijven zien 2007 met vertrouwen tegemoet. Zij noteren een score van 129 punten, de kleinere bedrijven moeten met 86 punten genoegen nemen.

Bijna 37% van de West-Brabantse ondernemers (nationaal: 42%) denkt in 2007 een hogere omzet te kunnen realiseren. Ter vergelijking, voor 2006 was dit maar 28%. Een kleine 9% voorziet een omzetsdaling. Vooral de groothandel en de industrie zijn optimistisch over hun omzetontwikkeling.

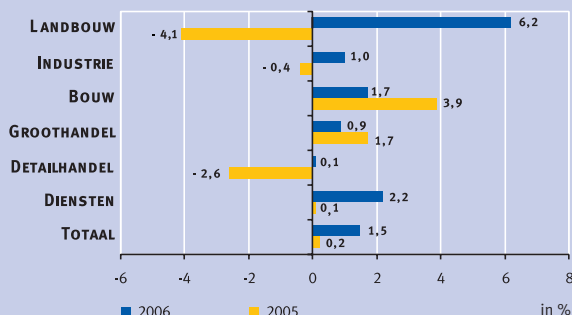
Minder optimistisch is de landbouw. In deze sector is de groep ondernemers die een daling verwacht (22%) zelfs groter dan de groep die een stijging voorspelt (17%). Ook ten aanzien van de export zijn de verwachtingen hooggespannen. In totaal denkt 44% (nationaal: 46%) van de ondernemers de export in 2007 op een hoger niveau te kunnen tillen. In de dienstensector is dat zelfs 57%. In totaal verwacht 17% van de West-Brabantse bedrijven in 2007 export te bedrijven.

Het optimisme zal in 2007 naar alle waarschijnlijkheid ook leiden tot hogere investeringscijfers. Ongeveer 34% van de bedrijven verwacht in 2007 een stijging van de investeringsuitgaven, 24% een daling. Ter vergelijking, voor 2006 ging het om respectievelijk 28% en 25%. De landelijke investeringsverwachtingen wijken niet noemenswaardig af.

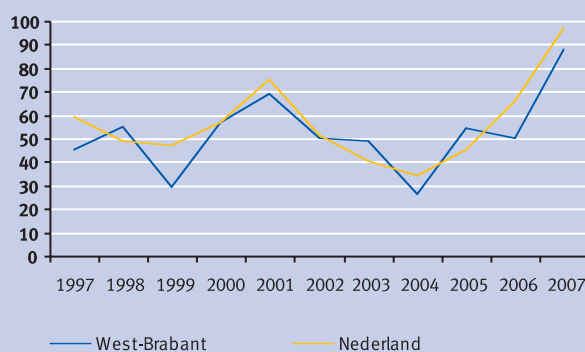
De toenemende vraag naar arbeid zal in 2007 in versterkte mate doorzetten. Bijna 17% van de bedrijven voorziet een toename van de werkgelegenheid, voor 2006 was dat nog geen 12%. Het aandeel bedrijven dat een krimp voorspelt zakt van 8% naar 5%. Zowel het kleinbedrijf als het grootbedrijf is gunstig gestemd over de werkgelegenheidsontwikkeling.

De vraag naar extra arbeidskrachten is het grootst in de bouw en groothandel. Ook het herstel van de industriële werkgelegenheid zet naar alle waarschijnlijkheid door. Ongeveer 19% van de industriële bedrijven heeft in 2007 behoefte aan extra personeel, slechts 6% verwacht een krimp. In de landbouw en detailhandel zal de groei van de werkgelegenheid in 2007 beperkt zijn.

Figuur 12 Jaarlijkse werkgelegenheidsgroei in West-Brabant naar sector (2005 en 2006)

Figuur 13 Ontwikkeling ondernemersvertrouwen in West-Brabant en Nederland (1997-2007)

Gemeentelijke ERBO-resultaten

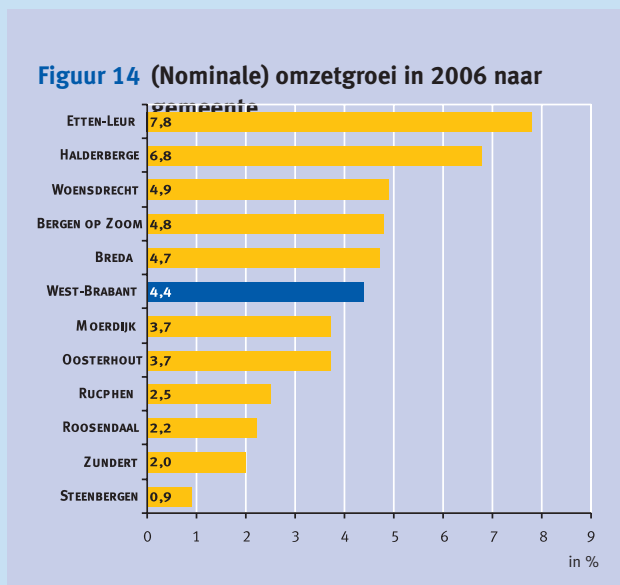
Hoogste economische groei in Etten-Leur Binnen West-Brabant is Etten-Leur met een omzetgroei (in euro's) van 7,8% koploper. Halderberge is nummer twee met een groei van 6,8%. De top 5 wordt gecompleteerd door Woensdrecht (+4,9%), Bergen op Zoom (+4,8%) en Breda (+4,7%). Steenberg is met een groei van slechts 0,9% hekkensluiter. Wanneer deze groei wordt gecorrigeerd voor de opgetreden prijsontwikkeling resteert een nul-groei.

Zundert telt meeste exporterende bedrijven, exportvolume het grootste in Etten-Leur

In de gemeente Zundert exporteert bijna 24% van de bedrijven. Daarmee is deze gemeente nummer één. Oosterhout (22%), Etten-Leur en Moerdijk (beide 20%) zijn eveneens sterk internationaal georiënteerd. De hoge positie van Zundert kan onder andere worden verklaard door de ligging (grenst direct aan België), het grote aantal boomtelers en enkele grotere industriële exporteurs. Wanneer wordt gekeken naar het exportvolume dan staat Etten-Leur met een percentage van 41% duidelijk bovenaan. Woensdrecht (36%) en Zundert (32%) volgen.

Financiële positie bedrijven meest gunstig in Zundert en Woensdrecht

Zundert (92%), Woensdrecht (91%) en Etten-Leur (89%) kennen het hoogste aandeel winstgevende bedrijven.

Rucphen (75%) komt als laatste uit de bus. Ook bij de beoordeling van het behaalde rendement staan Woensdrecht en Zundert (beide 76%) bovenaan. Wederom staat Rucphen (60%) op de laatste plaats.

Kengetallen per sector en bedrijfstak voor West-Brabant (ERBO 2006)

Sector/branche	Index omzet	Aandeel exporterende bedrijven 2005/2006	Exportvolume in % van totale omzet bedrijven	Index export	Aandeel winstgevende bedrijven 2005/2006	Aandeel bedrijven met beoordeling rendement 'voldoende'	Aandeel investerende bedrijven	Index werkzame personen 2005/2006
LANDBOUW EN VISSERIJ	103,1	26,9	24,4	102,3	82,5	58,3	73,5	106,2
INDUSTRIE	105,1	41,0	43,2	105,6	84,6	65,1	67,1	101,0
Voedings- en genotmiddelen industrie	107,7	21,5	41,2	107,8	86,7	73,2	68,1	99,2
Textiel- en lederindustrie	103,0	60,6	45,7	101,0	92,5	69,4	60,0	102,9
Hout- en bouwmaterialenindustrie	104,2	26,7	15,0	99,9	79,9	60,1	66,3	102,7
Papier- en grafische industrie	101,5	38,4	38,4	103,8	92,6	73,3	71,8	99,7
Chemische en kunststofindustrie	104,0	80,6	67,4	105,7	85,0	64,7	80,1	101,4
Metaalindustrie	104,5	40,8	42,7	104,4	82,9	61,8	63,5	101,4
Overige industrie	106,1	43,0	10,9	112,0	78,9	58,5	66,7	104,5
BOUWNIJVERHEID	104,6	•	•	•	89,9	73,1	55,8	101,7
GROOTHANDEL	104,8	39,8	18,9	108,4	86,4	71,4	65,0	100,9
DETAILHANDEL	103,3	•	•	•	83,3	62,5	51,4	100,1
Detailhandel food	102,3	•	•	•	79,6	58,9	40,3	98,2
Detailhandel non-food	103,5	•	•	•	84,0	63,1	53,3	100,6
DIENSTVERLENING	103,4	7,0	8,7	106,2	85,9	72,5	59,9	102,2
Horeca	102,5	•	•	•	84,2	79,3	44,2	100,2
Vervoer	102,8	16,5	13,2	106,0	80,3	72,0	65,5	102,0
Zakelijke diensten	104,4	8,9	7,2	106,8	91,2	73,5	68,9	103,6
Makelaardij, exploitatie onroerend goed	105,5	•	•	•	81,4	75,7	45,1	99,6
Overige dienstverlening	101,8	•	•	•	80,0	57,6	56,2	100,8
TOTAAL BEDRIJFSLEVEN	104,4	15,8	21,0	106,2	85,5	68,6	59,7	101,5

• geen of bijna geen export

Bedrijven Etten-Leur investeren het meest

Bijna 71% van de bedrijven in Etten-Leur hebben in 2006 investeringen gepleegd. Daarmee heeft Etten-Leur een duidelijke voorsprong ten opzichte Woensdrecht (66%) en Moerdijk (65%). In Steenbergen (48%) en Rucphen (46%) wordt daarentegen maar weinig geïnvesteerd.

Sterke groei werkgelegenheid in Woensdrecht

In Woensdrecht groeit de werkgelegenheid in 2006 met maar liefst 6,5%. Ook de gemeenten Zundert (+4,2%), Halderberge (+3,8%), Etten-Leur (+3,2%) en Moerdijk (+3,0%) kennen een gunstige werkgelegenheidsontwikkeling. Minder florissant is het beeld voor de gemeenten Oosterhout (-0,5%), Rucphen (-1,8%) en Steenbergen (-5,6%). De stedelijke gemeenten Breda (+1,2%), Bergen op Zoom en Roosendaal (beide +1,5%) nemen een middenpositie in. Vooral in de kleinere gemeenten kan de werkgelegenheidsontwikkeling bij een beperkt aantal grotere bedrijven veel invloed (zowel positief als negatief) hebben op het overall beeld.

Colofon

Uitgave van:

Kamer van Koophandel West-Brabant
Mozartlaan 7
Postbus 3182, 4800 DD Breda
T (076) 564 68 00
F (076) 564 69 76
E info@breda.kvk.nl
www.kvk.nl

Meer informatie:

Juri Heise
T (076) 5646926 of
E jheise@breda.kvk.nl

Meer weten over dit onderzoek?

Kijk op onze website:

www.westbrabantinbedrijf.nl

**KAMER VAN KOOPHANDEL
WEST-BRABANT**